

Kariérové poradenství na středních školách

Petr Hlad'o

ŠÍMOVÁ, B., ČERNÝ, J., ŠUSTROVÁ, M. (2012). *Kariérové poradenství na středních školách*. Brno: Tribun EU.

Rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze na konci střední školy představuje závažnou etapu v celoživotním procesu kariérového vývoje, neboť jedince významným způsobem směřuje, ovlivňuje jeho blízkou i vzdálenější profesní perspektivu a řadí se tak mezi nejdůležitější kroky v lidském životě. Vzhledem k vývojovým specifikům pozdní adolescence a charakteristikám českého vzdělávacího systému se jedná o náročné rozhodování s řadou kritických momentů, které je u žáků často doprovázeno pocity neklidu, úzkosti a zmatku. Mnohým žákům navíc chybějí informace o možnostech vzdělávání a světě práce a vzhledem k nízkému stupni sebepoznání nevědí, jakým individuálním potenciálem disponují. Důsledkem je, že se na konci střední školy poměrně často nerozhodují optimálně, brzy přicházejí na to, že jejich volba nebyla správná, a v řadě případů jsou nuceni provést reorientaci.

Náročnost a důležitost tohoto rozhodování jsou důvody, proč se B. Šímová, J. Černý a M. Šustrová ve své publikaci s názvem *Kariérové poradenství na středních školách* zaměřili na problematiku kariérového poradenství na středních školách. Sami si velmi dobře uvědomují, že klíčovým prvkem při přípravě žáků na volbu další vzdělávací a profesní dráhy jsou kvalifikovaní učitelé a kariéroví poradci. Na ně je publikace primárně zaměřena, přičemž si klade za cíl posílit odborné kompetence pedagogů v této oblasti. Jak autoři sami deklarují v úvodu práce, kromě zvyšování znalostí pedagogů středních škol v oblasti kariérového poradenství chtějí posílit „jejich chuť a odhodlání být aktivní v této nelehké, avšak velmi zajímavé a potřebné oblasti jejich profese“ (s. 7).

Publikace je členěna do sedmi kapitol, v nichž jsou čtenáři postupně seznámeni se základními pojmy používanými v kariérovém poradenství (kap. 1), historií a současností kariérového poradenství v České republice (kap. 2), kariérovým poradenstvím v průběhu života (kap. 3), speciálními oblastmi kariérového poradenství a vybranými skupinami klientů (kap. 4), metodami využívanými při kariérovém poradenství (kap. 5), rozvojem pracovních kompetencí žáků (kap. 6) a využitím koučinku v kariérovém poradenství (kap. 7).

První kapitola je zaměřena na základní pojmový aparát využívaný v kariérovém poradenství. Zařazení kapitoly s pojmovým aparátem je logické, neboť je předpokladem, aby čtenář textu publikace správně (a jednoznačně) porozuměl. V první kapitole jsou vymezeny pojmy volba povolání, volba další vzdělávací dráhy, výchova k povolání, výchova k volbě povolání, úvod do světa práce, profesní vzdělání, vzdělávací dráha, profesní dráha, profesní kariéra, kariérní (profesní) orientace, poradenství pro volbu povolání a kariérní/kariérové (profesní) poradenství. B. Šimová se při vymezování pojmů opírá o Pedagogický slovník a poznatky z vybrané odborné literatury. Ne vždy se však autorce podařilo naplnit vytyčený cíl, a to sjednotit pojmosloví tak, aby bylo jasné, v jakém smyslu budou jednotlivé termíny v publikaci používány. Obzvláště problematické je vymezení kariérového poradenství, jež je i součástí názvu práce. Autorka z nejasného důvodu spojila do jedné subkapitoly pojmy kariérové poradenství, kariérní poradenství a profesní poradenství. Otázkou je, zdali jde skutečně o synonyma, nebo je intenze těchto pojmů odlišná. Terminologická jednotnost by jistě zvýšila odbornou úroveň publikace, ale i celkové porozumění dané problematice.

Ve druhé kapitole je nastíněna historie kariérového poradenství a jeho současná podoba. Popsány jsou instituce a služby kariérového poradenství poskytované v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. B. Šimová poměrně dobře zmapovala systém kariérového poradenství v České republice. Tuto skutečnost lze hodnotit pozitivně, neboť se pedagogičtí a poradenští pracovníci participující na kariérovém poradenství a přípravě žáků na volbu další vzdělávací a profesní dráhy musí v poradenském systému velmi dobře orientovat. Jen tak budou totiž schopni zprostředkovat informace o poradenských institucích a jejich službách svým žákům a v případě potřeby je do vhodného zařízení nasměrovat. Jistým úskalím této kapitoly je, že v některých případech není evidentní, zdali je popisován aktuální stav, nebo historické uspořádání kariérového poradenství. Zvláště patrné je to u Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Národního ústavu odborného vzdělávání a Výzkumného ústavu pedagogického v Praze, které byly k 1. červenci 2011 sloučeny do Národního ústavu pro vzdělávání. Použitý přítomný čas při popisu těchto (již neexistujících) institucí vede k mylné představě jejich existence. V kapitole navíc zcela absentuje popis školských poradenských zařízení a poskytování kariérového poradenství na středních školách.

Kariérové poradenství v průběhu života je tématem třetí kapitoly. Poznatky E. Ginzberg, D. E. Supera a dalších teoretiků kariérového vývoje ukazují, že rozhodování spojené se vzdělávací a profesní dráhou není jednorázovým aktem, ale celoživotním vývojovým procesem, během kterého jedinec usiluje o nalezení optimálního vztahu mezi přípravou na povolání, vytyčenými profesními cíli a realitou světa práce. Z toho je zřejmé, že kariérové poradenství využívají lidé nejrůznějších věkových kategorií. B. Šimová se vzhledem k cílové skupině čtenářů zaměřila na popis „kariérového poradenství“ na základních, středních a vysokých školách. Třetí kapitola je ve srovnání s ostatními velmi stručná a dá se říci, že obsah nekoresponduje s jejím názvem. Čtenář zde totiž nenalezne informace o specifikách kariérového poradenství pro klienty v různých stadiích kariérového vývoje, ani o provázanosti služeb pro různé věkové kategorie klientů. V této kapitole je navíc patrné chybné použití odborné terminologie, kdy kariérovým poradenstvím autorka označuje výchovu k volbě povolání. Přípravu žáků na volbu další vzdělávací a profesní dráhy v rámci formálního kurikula však nelze podle definice uvedené v první kapitole považovat za kariérové poradenství. Upozornit je třeba i na skutečnost, že v současné době již není příprava žáků základních a středních škol na volbu další vzdělávací a profesní dráhy realizována na základě metodických pokynů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, ale podle rámcových vzdělávacích programů.

Při kariérovém poradenství je třeba přistupovat ke každému klientovi individuálně. Čtvrtá kapitola s názvem Speciální oblasti kariérového poradenství je zaměřena na specifické skupiny klientů, konkrétně na nerozhodné jedince, jedince s více volbami, jedince s nereálnou volbou, jedince se speciálními vzdělávacími potřebami a jedince nadané. Tato kapitola jednotlivé skupiny klientů stručně charakterizuje a naznačuje možnosti poradenské práce s nimi.

Velkým přínosem pro kariérové poradce na středních školách je *pátá kapitola*, která se věnuje metodám využívaným při kariérovém poradenství. Tato kapitola vychází z teze, že podstata kariérového poradenství by měla spočívat v hledání co největšího souladu mezi osobností konkrétního člověka a zvolenou pracovní pozicí se všemi jejími specifiky. Na jejím začátku je stručně uvedeno dělení diagnostických metod. Z nich jsou podrobněji rozebrány rozhovor, pozorování, testové metody a projektivní techniky. Zpracování kapitoly je přehledné, teoretické informace jsou doplněny kazuistikou, na které jsou nastíněny možnosti a limity metod práce užívaných v kariérovém poradenství a dostupných diagnostických prostředků. B. Šimová, autorka kapitoly, upozorňuje, že v textu nejsou vymezeny všechny dostupné metody, ale pouze vybrané, které se osvědčily v testové baterii používané při psychologické diagnostice žáků středních škol v rámci projektu Rozvoj kariérového poradenství na středních školách Jihomoravského kraje řešeného v letech 2011–2012.

Úspěšné zahájení pracovní dráhy je ovlivněno mnoha aspekty. J. Černý v šesté kapitole s názvem Rozvoj pracovních kompetencí žáků přináší vhled do světa práce a procesu získávání zaměstnání. Kapitola je koncipována s ohledem na učivo průřezového

tématu Člověk a svět práce, v jehož rámci by měli učitelé připravit své žáky na písemnou i verbální sebe prezentaci při jednání s potenciálními zaměstnavateli, vysvětlit jim podstatu pracovního poměru, práva a povinnosti zaměstnanců, zaměstnavatelů a základní aspekty soukromého podnikání.

Závěrečná sedmá kapitola se zabývá využitím koučinku v práci kariérového poradce. První část je věnována základním principům a podstatě koučování obecně, druhá je zaměřena na zarámování kariérového koučování a třetí na konkrétní využití koučinku a techniky, které může kariérový poradce na střední škole využít. Koučování je velice efektivní metodou rozvoje a vedení lidí. M. Šustrová na základě teoretických východisek i četných praktických ukázek dokládá, že se jedná o metodu využitelnou i u žáků středních škol, „pro objevování sebe sama v profesní oblasti“ (s. 105).

Při celkovém hodnocení lze konstatovat, že kniha *Kariérové poradenství na středních školách* je psána odborným a přitom srozumitelným jazykem. Z obsahového hlediska na jednom místě syntetizuje nejdůležitější informace o kariérovém poradenství, což je jejím hlavním přínosem. Publikaci lze proto doporučit začínajícím učitelům průřezového tématu Člověk a svět práce a všem učitelům participujícím na přípravě žáků středních škol k volbě další vzdělávací a profesní dráhy, pro něž může být dobrým startem pro studium dané problematiky. Zkušení poradenští a pedagogičtí pracovníci, kteří chtějí získat o kariérovém poradenství hlubší a praktičtější orientované informace, však nebudou knihou B. Šimové, J. Černého a M. Šustrové zcela uspokojeni, a pro další rozšíření svých profesních kompetencí budou muset vyhledat jiné odborné zdroje.

Kontakt:

PhDr. Petr Hlad'o, Ph.D.
Institut celoživotního vzdělávání
Mendelova univerzita v Brně
Zemědělská 5, Brno 613 00
e-mail: hlado@mendelu.cz